

drie stukken vult de twee andere aan. Bij lichamen, waarvoor een soortgelijk voorschrift bestaat, treedt het stuk dat denzelfden dienst doet als de „toelichting” voor die toelichting in de plaats.

Door het gebruik van de goedkeurende verklaring afhankelijk te stellen van de toepassing van het „goede koopmansgebruik” is de betekenis der goedkeurende verklaring met betrekking tot de jaarrekening nader bepaald.

Artikel 17

Het is den leden niet geoorloofd betreffende twee opeenvolgende jaarlijksche balansen goedkeurende verklaringen af te geven zonder in de verklaring met betrekking tot de tweede balans de winst- en verliesrekening over de met deze balans afgesloten periode te betrekken.

Toelichting

Dit artikel verbiedt niet het zelfstandig balansonderzoek van opeenvolgende jaarbalansen, maar alleen het afgeven van een goedkeurende verklaring als gevolg van dat onderzoek. Hierbij moet in aanmerking worden genomen, dat een goedkeurende verklaring met voorbehoud een goedkeurende verklaring blijft.

Hieruit volgt, dat een lid, dat opeenvolgende jaarbalansen onderzoekt, zonder onderzoek naar de juistheid van de winst- en verliesrekening, in zijn rapport uitdrukkelijk de mededeeling moet opnemen, dat hij geen goedkeurende verklaring afgeeft.

SLOTBEPALING

Artikel 18

Dit reglement treedt in werking op 1 Maart 1947.

ACCOUNTANT EN ACTUARIS

door R. Zaalberg van Zelst

Een kenmerk, waarin het jaarverslag eener maatschappij van levensverzekering zich onderscheidt van dat van andere bedrijven, is het verschijnsel, dat de eventuele accountantsverklaring met betrekking tot de balans en de verlies- en winstrekening bij een levensverzekeringmaatschappij steeds een verwijzing bevat naar het verslag van den actuaris, die verantwoordelijk gesteld wordt voor den grootsten post in deze jaarstukken, namelijk de wiskundige reserve.

Dit verschijnsel is merkwaardig genoeg om er eens wat meer aandacht aan te besteden, vooral ook, omdat aan de accountantsverklaring een andere betekenis moet worden toegekend dan aan het verslag van den actuaris.

Een accountantsverklaring wordt alleen dan bij de publicatie van de jaarstukken toegevoegd, indien de accountant niet intern bij het bedrijf in dienst is. De zelfstandige accountant kan, onafhankelijk van de directie der onderneming, na ingesteld onderzoek verklaren, dat de cijfers een zoo getrouw mogelijke afbeelding van den werkelijken stand van het bedrijf geven en het publiek kan daardoor in de verstrekte cijfers meer vertrouwen hebben, gegrond op de kennis van zaken en de integriteit van den accountant. Zoo op het oog zou men echter kunnen zeggen, dat aan de door een te goeder naam en faam bekend staande levensverzekeringmaatschappij verstrekte cijfers tenminste hetzelfde vertrouwen kan worden geschonken, als aan een verklaring van een willekeurigen, veelal veel

minder bekend zijnden, accountant. Het is dan ook niet de persoon van den accountant alleen, die dit vertrouwen kan versterken; de accountantsverklaring heeft alleen dan een zekere waarde, indien omtrent den accountant iets meer bekend is dan uitsluitend zijn naam. Daarom is in den regel de accountant lid eener organisatie, die voor de toelating proeven van bekwaamheid verlangt, hetgeen een waarborg moet vormen voor de kennis van zaken van den accountant, terwijl zoodanige organisatie de werkzaamheden van den accountant aan een Reglement van Arbeid bindt, daarop toeziet en zelfs tuchtmaatregelen kan nemen bij overtreding. De vermelding van het lidmaatschap van den accountant bij een accountantsvereeniging — en daarbij treft men uiteraard nog rangen en standen aan — geeft dus niet slechts een hoeveelheid geleerdheid aan, zooals bij een universitair graad, doch tevens, dat de accountant bij de uitoefening van zijn functie gebonden is aan regels, die erop zijn ingesteld het publiek de grootst mogelijke waarborg te geven omtrent de waarachtigheid van hetgeen door een accountant wordt verklaard.

Bezieet men de accountantsverklaring in dit licht, dan dient men zich bij een verwijzing naar het verslag van een actuaire omtrent den belangrijkste balanspost wel af te vragen, of voor het gevoerde beleid en de waarachtigheid van dat verslag dezelfde waarborgen aanwezig zijn als bij een verklaring van een lid eener eerste klas accountantsvereeniging. Anders toch heeft een accountantsverklaring slechts betrekkelijke waarde. En nu moet terstond worden geconstateerd, dat deze waarborgen omtrent kennis van zaken en integriteit van den actuaire voor het publiek niet in dezelfde mate aanwezig zijn. In den regel toch heeft de actuaire een vast dienstverband bij de maatschappij, waardoor hij zich heeft te gedragen naar de aanwijzingen van zijn directie. Hij is dus niet in dezelfde mate onafhankelijk en zelfstandig als de externe accountant. Maar voorts staat men bij de beoordeeling van de waarde, die men aan het verslag van den actuaire kan toekennen, voor de vraag, of deze terzake kundig is en van voldoende zedelijke grootte, terwijl het feit, dat hij door de maatschappij voor die functie geroepen werd, nu juist bij de beoordeeling van den toestand dier maatschappij, niet als maatstaf kan dienen, hoeveel vertrouwen men ook in de leiding dier instelling heeft. Niet zonder belang is daarbij, dat een wetenschappelijke opleiding tot actuaire hier te lande niet bestaat en de proeve van bekwaamheid, die op dit terrein kan worden afgelegd, zich beperkt tot een eenvoudig examen voor employé's van het wiskundig bureau. Evenmin is het zonder belang, dat de scholing van den actuaire bijna steeds uitsluitend op wiskundig terrein ligt, terwijl — en dit blijkt ook reeds uit de ontwerpen, die voor een opleidingsinstituut gemaakt zijn in den kring van actuarissen zelf — op bedrijfshoudkundig, alsmede op staathuishoudkundig gebied aan den actuaire juist de hoogste eischen moeten worden gesteld, eischen overigens, waaraan de goede accountant geheel kan voldoen en waarop wij zoo dadelijk nader zullen ingaan.

Het verslag van den actuaire heeft dus geen andere beteekenis dan deze, dat de directie der instelling een naar haar oordeel integer en bekwaam persoon heeft aangewezen om de berekeningen te maken, waarvoor in het levensverzekeringbedrijf de kennis van een specialist niet kan worden ontbeerd. Het komt ons voor, dat om die reden de accountantsverklaring bij de jaarstukken eener levensverzekeringmaatschappij gevoegelijk achterwege kan blijven, omdat men voor het aanvaarden van de juistheid van de cijfers niet méér vertrouwen in de bedrijfsleiding behoeft te hebben, dan men bij het accepteren eener accountantsverklaring met

een verwijzing naar het verslag van den actuaris, optredende als functionaris der maatschappij, noodig heeft. De controle van de Verzekeringskamer, die zich uitstrekt over het comptabele en het wiskundig gedeelte der administratie, op de juistheid van de wettelijk voorgeschreven publicaties, ondersteunt deze conclusie, hoewel deze controle weinig intensief is.

Het zou onjuist zijn hieruit de gevolgtrekking te maken, dat de accountant in dit bedrijf dan wel gemist kan worden. Evenzeer is het onjuist te concludeeren, dat het wiskundig beleid onder uitsluitende verantwoording van de directie gepubliceerd zou kunnen worden, omdat de naamsvermelding van den actuaris onder zijn verslag nietszeggend zou zijn. Om trent dit laatste immers kan terstond worden opgemerkt, dat de actuaris in den regel den graad van doctor in de wiskunde bezit, waardoor deze geschoold is in het oplossen van wiskundige vraagstukken en weinig moeite heeft met de levensverzekeringswiskunde vertrouwd te raken. Het betrekkelijk kleine vakgebied wordt hier geënt op een beproefden stam van uitgebreide wiskundige kennis en wetenschappelijke scholing. De doctorstitel van den actuaris is dus stellig niet zonder betekenis en geeft zijn grond aan een eigen verslag van dezen functionaris. Niettemin blijft het verslag van geheel anderen aard dan de verklaring van een accountant en de bezwaren tegen deze laatste kunnen tegen het verslag van den actuaris niet worden aangevoerd.

Het ontbreken eener accountantsverklaring bij verschillende maatschappijen gaat niet gepaard aan het ontbreken van accountantscontrole. De betekenis van den accountant voor het bedrijf is veel uitgebreider en ligt niet zoozeer in de controle van de leiding, doch veel meer in de controle der administratie ten behoeve van de leiding, of ook ten behoeve van commissarissen of Raad van Toezicht. Juist een zich uitsluitend op administratief terrein bewegend bedrijf met een belangrijken finantieelen omzet, vereischt een intensieve controle en de voortdurende aanwezigheid van een bekwaam accountant met een staf van medewerkers kan daarbij niet worden gemist. Maar den accountant valt in het levensverzekering-bedrijf nog een andere taak toe, voortvloeiende uit zijn gespecialiseerde kennis van staats- en bedrijfshuishoudkunde. Waar de economisch adviseur ontbreekt, kan de accountant waardevolle adviezen geven en zijn analyse van de bedrijfsresultaten is een belangrijk richtsnoer bij de bedrijfsvoering. Wij mogen den accountant in het levensverzekering-bedrijf dan ook stellig niet uitsluitend zien als de controleur der administratie, daar zijn opleiding een veel grootere exploitatie van zijn kennis mogelijk maakt. Het is in zekeren zin dan ook te betreuren, dat juist buiten zijn eigenlijke controle-werkzaamheden als het ware van een taakbeperking tusschen accountant en actuaris gesproken moet worden. De actuaris toch rekent de premie- en premiereserveberekening geheel tot zijn terrein en weet in den regel met succes den accountant daarvan verwijderd te houden en zulks op grond van het feit, dat de accountant geen actua-riele opleiding heeft genoten. Nu is dit slechts ten deele juist. De finantieele rekenkunde is een belangrijk deel van de leerstof van den accountant en de beginselen der levensverzekeringswiskunde worden niet geheel voorbijgegaan. Dit beteekent niet, dat de accountant zich in wiskundige kennis ook maar eenigermate met den actuaris zou kunnen meten, maar wel, dat het terrein van dezen laatste hem niet geheel vreemd is, terwijl de accountant eveneens een met een universitaire studie gelijk te stellen opleiding heeft genoten en daardoor geoefendheid in het aanvangen en oplossen van problemen bezit. Verder vereischen de premieberekening en

de berekening van de premiereserve niet uitsluitend kennis der mathesis, doch tevens kennis der bedrijfshuishoudkunde, waar het de onkosten-calculaties betreft. Zulks niet met betrekking tot de wijze, waarop de onkosten in de berekening moeten worden gecalculeerd, doch wél ten aanzien van de grootte der opslagen, die in de onkosten-calculaties betrokken moeten worden.

Zoo is het den actuaris zonder kennis der bedrijfshuishoudkunde niet mogelijk te bepalen, welke onkostenopslagen bij de premievaststelling in rekening moeten worden gebracht, doch de accountant is daartoe wél in staat, ook zonder kennis der verzekeringswiskunde. Dit geldt evenzeer ten aanzien van de onkosten-calculaties bij de premiereserveberekening, hetgeen zich bijvoorbeeld demonstreert in de jaarverslagen van vele actuarissen, die ten aanzien van onkostenkwesties veelal een meer wiskundig, dan bedrijfshuishoudkundig standpunt innemen. Het zou de taak van den accountant met zijn gespecialiseerde bedrijfshuishoudkundige kennis moeten zijn den actuaris ten aanzien van de in de premie- en reserveberekening te calculeeren onkosten, de cijfers te verstrekken, die een loonende exploitatie en een veilige, juist omschreven premiereserve garandeeren. De actuaris zal moeten erkennen, dat hij als wiskundige de hulp van den accountant daarbij niet kan missen. Een bestaande taakbeperking moet zich wijzigen in vruchtdragende samenwerking. Wellicht zou daarvan dan het resultaat zijn, dat ook bij den actuaris het begrip rijpt, dat de netto-reserve uit bedrijfshuishoudkundig oogpunt minder gewenscht is en door een betere, maar daarom niet minder veilige, kan worden vervangen.

Het kan niet worden ontkend, dat het gebrek aan bedrijfshuishoudkundige kennis in den kring van actuarissen wél wordt gevoeld, ondanks het feit, dat de accountant buiten de deur wordt gehouden. Wij noemden reeds de plannen voor een opleiding tot actuaris. Zoodra deze plannen hun verwezenlijking zullen hebben gevonden, zullen de actuarissen wellicht met méér recht dan thans den accountant naar zijn controleerende functie in het bedrijf kunnen verwijzen.

Naschrift

De schrijver van het bovenstaande opstel behandelt een vraagstuk, dat belangrijk is en zijn beschouwingen verdienen gezette overweging. De Redactie heeft daaraan gaarne plaatsing verleend en zij hoopt, dat de uiteenzetting van den heer Zaalberg van Zelst tot een gedachtenwisseling zal leiden, welke de weg zal wijzen naar een doelmatige oplossing. Zij ziet er voorshands van af, van haar kant op de beschouwing in te gaan; intussen wenst zij op enkele punten de aandacht te vestigen, opdat deze bij de gedachtenwisseling mede in het oog kunnen worden gevat.

In de eerste plaats zij erop gewezen, dat niet in alle gevallen de actuaris in vast dienstverband staat bij de instelling, welker actuariale berekeningen hij certificeert; ook bij de actuarissen kent men het vrije beroep en bestaat dus de mogelijkheid van een functie, welke overeenstemt met die van de openbare accountant. Wanneer de inzender de actuaris op grond van diens dienstverhouding wraakt als vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer, dan zal het dus nodig zijn, met deze mogelijkheid rekening te houden en ze in de beschouwingen te betrekken.

Ook in deze zin, dat overwogen zal moeten worden, of het niet gewenst is, de functie van de actuaris in deze richting te ontwikkelen en te vervolmaken — eigenlijk moet ik zeggen te herorienteren, want ik meen, dat de functie voorheen reeds overwegend aldus werd vervuld — in stede

van, zoals de schrijver wil, op grond van de door hem geconstateerde gebreken in de functie van de actuaris, ook de accountant als vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer voor het levensverzekeringsbedrijf te doen verdwijnen. Het is opmerkelijk, hoe gemakkelijk de heer Zaalberg van Zelst uit hoofde van zijn bedenkingen tegen de figuur van de actuaris in dienstbetrekking en tegen de accountantsverklaring, waarin verwezen wordt naar het certificaat van deze actuaris, komt tot de aanbeveling van de afschaffing van de accountantsverklaring ten behoeve van het maatschappelijk verkeer. Het wil der Redactie voorkomen, dat de inzender al te luchthartig te werk gaat ten aanzien van een instituut, dat voor dat verkeer van grote waarde is. En het wekt verwondering, dat zijn bedenkingen hem niet leiden tot een onderzoek naar de mogelijkheid van de opheffing van de gebreken in de actuariële verklaring, zodat zij gelijkwaardig wordt aan de accountantsverklaring en aldus naast deze haar belangrijke functie doelmatig zal kunnen vervullen.

Tenslotte wijst de Redactie erop, dat plannen bestaan om tot een verbetering van de actuariële opleiding te geraken. Het zal nuttig zijn, als ook daaraan in de beschouwing van het door den inzender gestelde probleem aandacht wordt geschonken.

REDACTIE

PSYCHOTECHNIGITIS

door Dr. J. F. Haccou

Te onzent hebben na den laatsten oorlog psycho-techniek en psychologie in het bedrijfsleven een ongekende populariteit gekregen. Gezien de resultaten, welke men met deze hulpmiddelen kan bereiken, is zulks ook in principe volkomen juist. Er bestond — en er bestaat nog — in ons bedrijfsleven een belangrijke achterstand. Elk hulpmiddel, dat ertoe kan leiden den besten man op de juiste plaats te krijgen en elk hulpmiddel, dat de verhouding tusschen leidenden en toezienden arbeid kan verbeteren, moet aan het bedrijfsleven welkom zijn. Het is ook volkomen logisch, dat met betrekking tot deze hulpmiddelen een sterke differentiatie heeft plaats gevonden, al zal voor de psychologie in het bedrijfsleven deze minder sterk moeten zijn, wil het hulpmiddel effectief zijn.

Nu zijn psychotechniek en psychologie in het bedrijfsleven kunstleeren, welke nog in de kinderschoenen staan. Dit geldt niet alleen voor de ontwikkeling te onzent, maar ook voor die in de Angelsaksische landen. Onderzoekingen als die van Roethlisberger c.s. bij de Western Electric te Hawthorne hebben zulks nogmaals bewezen¹⁾. En ook de mate van gebruik in de Vereenigde Staten van de psycho-techniek als hulpmiddel bij de keuze van personeel wijst erop, dat in het Amerikaanse bedrijfsleven dit hulpmiddel met voorzichtigheid wordt gehanteerd²⁾.

Des te opvallender zijn de tendenties, welke, onder leiding van de psycho-technische instituten, hier te lande vallen waar te nemen. Steeds meer ontmoeten wij in dagbladen en periodieken oproepen van bedrijven

¹⁾ F. J. Roethlisberger en William J. Dickson „Management and the worker” 1946 en Stuart Chase „Men at work” 1945.

²⁾ Vgl. Walter Dill Scott, Ph. D., Robert C. Clothier LL.D. Stanley B. Mathewson B.S. en William R. Spriegel, Ph. D. „Personnel Management. Principles, Practices, and Points of View” 1941, appendix A.